

הרבנית עידית איצקוביץ ישראל קדושים¹

- א. צניעות מידה ישראלית
- ב. מהי מידת הקדושה?
- ג. הבגד כמגן מפגעים חומריים ורוחניים
- ד. הבגד כעשוי לכבוד ולתפארת
- ה. דרשה צמר ופשתים
- ו. כללים ופרטים
- ז. חזקנו בטהרת המחנה

א. צניעות מידה ישראלית

מכוח סגולת הנשמה של עם ישראל, מיוחדת היא אומתנו בתכונות ובמידות אציליות. חז"ל במקומות שונים מזכירים תכונות אלו. הרב צבי יהודה זצ"ל קיבץ אותן והעמידן זו על גב זו – מן הקל, הפשוט אל הכבד – העליון.

קומה ראשונה - ישראל רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים².
קומה שנייה - ישראל ענווים³.
קומה שלישית - מאמינים⁴.
קומה רביעית - נביאים⁵.
קומה חמישית - העליונה - ישראל קדושים⁶.
התורה מצווה את האומה הישראלית "קדושים תהיו"⁷ - "קדושים היו" - לא כתוב, אלא "תהיו", תהיו בודאי⁸.
התורה מצווה שנהיה קדושים וגם מבטיחה זאת. המצווה וההבטחה נפגשות ומתאחדות מפני שהקדושה נמצאת בטבענו וע"כ אנו מצווים להוציאה אל הפועל ומובטחים שהיא אכן תתגלה ותופיע.

ב. מהי מידת הקדושה?

יש לקרוא היטב בהגדרת מידת הקדושה ב"מסילת ישרים"⁹. נאמר בקצרה ע"פ הרמח"ל שמידת הקדושה היא מציאות של דבקות מתמדת בריבונו של עולם, אין אצל הקדוש תנועה, דיבור או מחשבה שאינם

¹ עריכה של דברים שנאמרו בעל-פה בכנס "תשובה מאהבה", תשס"ה, מכון מאיר.

² יבמות ע"ט, ע"א.

³ שיר השירים זוטא פרשה א', אות א'.

⁴ שבת צ"ז, ע"א.

⁵ פסחים ס"ו, ע"א.

⁶ שבת פ"ו, ע"א; פסחים פ"ג, ע"ב; חולין ז', ע"ב.

⁷ ויקרא י"ט, ב'.

⁸ ויקרא רבה פרשה כ"ד אות ב'; זוהר ח"ג פ"א, ע"א ועיי' שפ"א, קדושים תרל"א ד"ה

"קדושים תהיו" ותרנ"ז ד"ה "קדושים תהיו".

⁹ פרק כ"ו.

קשורים לקשר האלוקי. הקדוש אינו פרוש מן העולם, עוסק הוא בחומר אך מעלה ומרומם את האכילה ואת כל עסקי העולם הזה עמם הוא בא במגע.

אמנם כדי להגיע לקדושה צריך לעבור דרך הטהרה, שלא יהיה מקום לצד היצרי במעשיו. מי שלא גידר את יצרו ולא כווננו למגמתו, לא יוכל להגיע למפגש של האדם הקדוש עם החומר.

על-כן כשם ש"קדושים תהיו" זו תכונה ישראלית, כך גם הטהרה המכשירה אותה שייכת לתכונת האופי של עם ישראל. הצניעות, כפי שיוסבר, קשורה במגמה של טיהור החיים מהסיאוב שבחומר ועל-כן היא שייכת לטהרה ולקדושה - מידותיהם של ישראל.

ג. הבגד כמגן מפגעים חומריים ורוחניים

לצניעות הישראלית ביטויים רבים, אחד מהם הוא הלבוש. כידוע גם כשהיו ישראל משועבדים במצרים היו מצוינים שם¹⁰, מיוחדים ושונים בבגדיהם.

ביחס לבגדי הכהנים, עובדי עבודת הקודש, אומרת התורה:
 "...וַעֲשֵׂה לָהֶם מְכַנְסֵי בָד לְכִסּוֹת בִּשְׂרָ עֲרֹהָ."

(שמות כ"ח, מ"ב)

מגמה זו של הבגד באה לידי ביטוי במילה הארמית לכך - "לבושה" - הגמרא דורשת אותה נוטריקון - "לא בושה"¹¹.

מסביר הרב זצ"ל שעל אף היות הבגד משמש להגנה מפני חום וקור, שפת הקודש מכנה את הבגד על שם מגמתו העיקרית-המוסרית - היותו מגן מפני פגעים רוחניים.

בכל בוקר אנו מברכים "מלביש ערומים" ומוסבר בעולת ראיה שיש בכך הודאה על שהשיגה ידינו בגד ראוי ללבישה. יש בזה גם הודאה על החוש העדין הטבעי שלנו החש את הצורך בכיסויו של הגוף¹².

ביטוי לדקות החוש הזה בישראל יש בדברי חז"ל המקשים - על מה צחקה מיכל כשראתה את דוד רוקד לפני ד'! ועונים - על שנתגלו אצבעות רגליו בעת הריקוד. אמרה: בא וראה מה בינך לבין בית אבא, כל בית אבי היו צנועים וקדושים. אמרו עליו, על בית שאול, שלא נראה מהם לא עקב ולא אגודל מימיהם¹³.

הזהירות הרבה שהופיע בבית המלכות מגלה את המגמה של האומה כולה להתרחק מאוד מן הכיעור ומן הדומה לו.

¹⁰ הגדה של פסח; במדבר רבה פרשה י"ג, אות כ'.

¹¹ שבת ע"ז, ע"ב.

¹² ח"א, עמ' ע"ב.

¹³ ירושלמי סוכה פ"ה, ה"ד; במדבר רבה פרשה ד' אות כ'.

בעולם המודרני לא מקובל לדבר על הסתרה של איזשהו רובד בחיי האדם. אומרים שכל נטייה שקיימת באדם היא לגיטימית, אנושית. תיאוריה זו משרתת את הנטייה המתירנית אך מלבד זה יש בה התעלמות מהמורכבות שבמציאות, מהמאבק שיש בין החומר והרוח בחיי האדם. שיכור דומה עליו העולם כמישור, אך האומה הישראלית איננה בורחת מהמציאות, אנו רואים את המציאות בראייה מפקחת, אנו יודעים את גדולתו של האדם ומכירים שיש גם יצר מסוכן בנו, איננו בורחים ולא מתייאשים מההתמודדות.

ד. הבגד כעשוי לכבוד ולתפארת

מלבד "לכסות בשר ערווה" מתארת התורה תכלית נוספת לבגדי כהונה "לכבוד ולתפארת", אכן קרא ר' יוחנן לבגדו - מכבודי¹⁴, הכבוד שלי.

הבגד המכסה את הגוף מבטא שיש באדם הרבה יותר מגופו, יש בו סוד, תוך עליון. האומה הישראלית עסוקה בחשיפת הפנימיות ולא החיצונית. לסיכום - שלוש מגמות יש לו לבגד:
 האחת פשוטה - להגן על הגוף מפגעים חיצוניים.
 מעליה - לכסות בשר ערווה.
 והעליונה - כבוד ותפארת לאדם מצד נשמתו.
 בעבודת יום הכיפורים נאמר:
 "כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי בַד יִהְיוּ עָלָיו בְּשָׂרוֹ".

(ויקרא ט"ז, ד')

מסביר הנצי"ב שאמנם הכתונת מוזכרת ראשונה בתורה, אך כשהכהן מתלבש, מכנסי בד יהיו על בשרו עוד מקודם¹⁵. הכתונת מוזכרת ראשונה כי היא יותר חשובה, מגמת החשיבות והתפארת מתבטאת בה ובשאר בגדי הכהונה, בעוד שהמכנסיים הם אך לכסות בשר ערווה, אף על פי כן הם הראשונים ללבישה, ללמדנו שכל המעלות שאנו רוצים לבנות בחיינו, כל הדברים המפוארים והמכובדים, כל הכישרונות האנושיים שאנו רוצים לגלות, כל הקומות יתקיימו על בסיס הקומה הראשונה של הטהרה.

ה. דרשה צמר ופשתים

צורתו של הלבוש כמו כל מעשה אומנותי קשורה בחשיבה היסודית שהביאה לעיצובו ולגימורו של הבגד.
 במעשה המשכן נאמר:

¹⁴ שבת קי"ג, ע"א.

¹⁵ העמק דבר שם, ד"ה "ומכנסי בד".

"לחשוב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת".

(שמות ל"א, ד')

המחשבה הישראלית יוצרת ומוכרחה ליצור יצירות אחרות מאלו של אומות העולם. אולי לא לחינם ב"אשת חיל" ישנם תיאורים רבים של טיפולה של אם הבית בבגדים: "דרשה צמר ופשתים", "ידיה שלחה בכישור", "כי כל ביתה לבוש שנים" ועוד.

העיסוק הרב בבגדים לא בא להעיד רק על גודל החריצות, הכישרון ועל הזריזות. לא רק באלו תשתבח אשת החיל כי אם ביכולתה ליצור בגדים של אישה יראת ד', שאת המגמה של הטהרה והקדושה היא מיישמת כשהיא מעצבת את הלבוש של בני משפחתה כראוי.

היום - לעצב לבוש ישראלי טיפוסי זו משימה קשה, שכן החוש האסתטי נבנה על סמך ההרגל וכשאדם מתרגל למראה, הוא מוצא חן בעיניו ומתוך כך הרבה בגדים שבאמת אינם הולמים את האופי הישראלי מוצאים חן בעיניו כי התרגלו. באמת צריך לרצות שיתקיים בנו "ותרגילנו בתורתך", שהרגלי החשיבה שלנו יהיו הרגלי חשיבה של תורה. מתוך ה"לחשוב מחשבות" של טהרה וצניעות נבוא "לעשות בזהב ובכסף", נחזור אל הפלך והכישור ואל המכוונת המשוכללת יותר וניצור בגדים ישראליים טיפוסיים.

ו. כללים ופרטים

לפעמים שואלים: האם הצניעות זה סנטימטרים? נענה על-כך בשאלה: האם שבת זה "מוקצה מחמת חיסרון כיס" או "כלי שניים" והתשובה - שבת היא גם יום מנוחה וקדושה וגם תילי תילים של הלכות מדאורייתא ומדרבנן. גם צניעות היא מידת נפש של טהרה וביישנות מחד וגם תילי תילים של הלכות והנהגות מאידך. לעומת הנצרות שמסתפקת בהטפה לאידיאות, מיוחדת היא תורתנו באחדותם של הכללים והפרטים. התורה כוללת אידיאות עליונות וגם פרטי הדרכים והנתיבות ליישומם. אין קיום חזק לשום אידיאל במציאות אם איננו מוסרי, דייקני ומפורט. ככל שהאידיאל גדול וקדוש יותר, בשביל לבטאו נזקקים ליותר מעשים.

ז. חזקנו בטהרת המחנה

לכל אחד מבגדי הכהן הגדול יש כוח לכפר על חטא אחר, מתוך התעלותו של הכהן ומתוך חיבורו לכלל ישראל יכול הוא להשפיע טהרה ותיקון באומה. המעיל מכפר על לשון הרע, כתונת על שפיכות דמים ומכנסיים על גילוי עריות.

באמת כהונה קיימת בכל אדם מישראל באיזושהי מידה: "ואתם תהיו לי ממלכת כוהנים וגוי קדוש"¹⁶. כל אחד מאיתנו ע"פ ערכו וכפי כוחו מסוגל להשפיע על הלכי הרוח באומה. כנסת ישראל - נשמה אחת בגופות מחולקים.

הדרך לתיקון רוח העוועים היא ע"י תוספת טהרה שאנו מוסיפים בקרבנו. הגמ' אומרת: "הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין"¹⁷, ובזה הוא מסייע לגדירתה של הקלקלה באומה, במה שהוא כאבר מאבריה מוסיף גדרי צניעות בעצמו.

הציבור שלנו הוא ציבור אידיאליסט שמוסר נפשו על כלל ישראל ועל ארץ ישראל, ציבור שמשקיע בחינוך ובלימוד תורה, ציבור שהכלל יקר לו והמגמה הרוחנית של בניית מדינה, שהיא יסוד כסא ד' בעולם, זו משאת נפשו, לא פחות מזה!

לנו מתאים להיות ראש החץ בהתנערות מתרבות הגויים ולחזור מכוח חזרתנו ודבקותנו בה', לתכונה הישראלית של טהרה וצניעות. ביוה"כ אנו קוראים בפרשת העריות:

"במעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו".

(ויקרא י"ח, ג')

מעשים אלו, תרבות זו שייכת לעמים ולארצותיהם, אך כאן ארץ-ישראל, חיי נשמות אויר ארצך, ארץ כנען, ארץ אשר עיני ד' א-לוקיך בה. לנו מתאים להדבק בתכונת יוסף הצדיק שעמד בצדקו ולא שעה לפיתוי, שמאן, וטעם השלשלת שמעל ה"וימאן" מדגיש את נחישותו וגודל מאונו, גם לנו מתאים לומר 'לא'! להשפעה הגויית הזרה. ובמהרה יתקיימו בנו דברי המשורר:

"התנערי מעפר קומי,
לבשי בגדי תפארתך עמי,
על יד בן ישי בית הלחמי,
קרבה אל נפשי גאלה".

(פיוט לכה דודי)

¹⁶ שמות י"ט, ו'.
¹⁷ ברכות ס"ג, ע"א.